

Cossetània Edicions

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA

Obra completa

Volum 10

CICLE DELS DIETARIS I

Viure a Tarragona
Fulls d'un dietari, 1966-1969

Viure a Tarragona
Fulls d'un dietari, 1970-1971

Editat amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
**Institució
de les Lletres Catalanes**

Diputació Tarragona

Primera edició: novembre del 2010

© del text: Artur Bladé i Font
© de la presentació: Xavier Garcia i Pujades
© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Il·lustració de la coberta: Frederic Mauri
(oli sobre tela, 55×46 cm)

Disseny gràfic: Imatge-9, SL

Correcció i composició: Núria Grau

Impressió: Gràfiques Moncunill, SL

ISBN: 978-84-9791-775-9

Dipòsit legal: T-1.692-2010

INTRODUCCIÓ

Dintre del seu projecte literari de recreació de la realitat (dietaris, biografies i memòries), els primers formen una part important de l'obra d'Artur Bladé. A cada pas del seu pelegrinatge en dona proves: els dietaris d'exili (Montpeller i Mèxic) i, poc després del retorn, el 1961, amb aquests igualment excel·lents quatre volums de *Viure a Tarragona*, els dos primers dels quals, referents als anys 1966-1971, publiquem en aquest volum 10 de la seva *Obra completa*, amb el títol de *Cicle dels dietaris I*.

El conjunt dels quatre dietaris dedicats a Tarragona (l'estimada ciutat que conegué el 1914, amb set anys, i on s'instal·là quan tornà de l'exili) abracen els deu darrers anys de franquisme (1966-1976) i foren publicats, inicialment, entre 1984 i 1991, per l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, dependent de la Diputació de Tarragona.

Els dos primers llibres que ara recuperem en aquest volum abracen els anys 1966-1969 i 1970-1971, és a dir, els temps en què una capital com Tarragona, a mesura que inicià el seu procés industrial químic, dintre l'estricta planificació desenvolupista del franquisme, tutelada per les grans multinacionals europees i nord-americanes del sector, reiniciava, també, el seu combat cultural (i polític) al voltant de la recatalanització de l'àrea que domina, el Camp tarragoní.

L'autor —que, a més del seu poble natal, Benissanet, vora l'Ebre, compartia residència a Tarragona— va viure intensament, tot essent-ne un protagonista destacat, aquest procés de renaixença cultural tarrago-

nina, col·laborant en la creació i sosteniment d'Òmnium Cultural del Tarragonès, del Club de Joves, de la Llibreria de la Rambla (creada, el 1968, per Ramon Marrugat) i, en fi, participant en conferències, classes de català i homenatges, com el primer que aquestes associacions de Tarragona dedicaren el 1969 —vint anys després de la seva mort a Perpinyà— a Antoni Rovira i Virgili, il·lustre fill d'aquesta capital, historiador, periodista i polític republicà, llavors totalment ignorat a la seva pròpia ciutat.

Tanmateix, aquests dietaris van més enllà de la vida tarragonina de Bladé i dels qui retroba o coneix al Camp de Tarragona (Reus, Valls, Montblanc) per esdevenir també una crònica de les seves activitats de difusió cultural (i política, com a històric d'ERC) arreu de Catalunya i, sobretot, a la seva àrea natal, la de l'Ebre, on, des de finals dels anys vint del segle xx, va actuar decisivament per fer-hi arribar el sentiment republicà i catalanista.

Reinstal·lat, per fi, a Catalunya (Tarragona i Benissanet), el 1961, després d'anys d'enyorar-se'n des de Mèxic, des d'aquests indrets que li parlen al cor Bladé actua, novament, com a cronista periodista sense periòdic fix. Reprèn la seva activitat escrita com a proveïdor d'editorials (inicialment per a Rafael Dalmau, després, a partir de 1967, per a l'editorial Pòrtic, de Josep Fornas), de revistes locals, de certàmens literaris i, a mitjans dels anys seixanta, de publicacions de Barcelona (*Serra d'Or*, *Tele-estel...*) i, en paral·lel, la seva activitat com a publicista (com es deia a l'època), tot conferenciant allà on el demanen.

Tot aquest moviment apareix àmpliament documentat en aquests volums de *Viure a Tarragona*, un calidoscopi on el lector trobarà la vida palpitant que desplega l'autor pocs anys després del seu anhelat retorn. Al costat de referències a l'obra escrita en premsa (que inclouen, lògicament, els treballs destinats directament a llibres), aquests dietaris —plenament literaris per l'acreditat estil de l'autor— són igualment, i en gran manera, crònica de les realitats viscudes en les múltiples dimensions que manifesten.

Així, en el pas dels dies, hi trobem tot el que de més significatiu li ofereix la realitat, des de tots els punts de vista (humans, paisatgístics, culturals, familiars, polítics, econòmics) i referits a un àmbit geogràfic

que, com hem dit, no se circumscriu a Tarragona o a Benissanet, que és des d'on escriu, sinó a la totalitat catalana i espanyola i, tot essent home de vocació periodística, a les qüestions generals del món. I procura integrar tot aquest cúmulo informatiu (tret de la lectura dels periòdics, de converses i tertúlies, de nous viatges per tot Catalunya i d'una llarga correspondència amb corresponents prou ben informats també) en uns fragments de dietari, plenament literaris i documentats alhora.

La sensació que podem tenir, davant d'aquesta lectura, és la d'estar davant de cròniques diàries publicades en premsa en les quals combina la notícia d'actualitat amb referències constants al passat, a la història. Per tant, aquesta narrativa memorialística, feta amb un acusat to de comunicabilitat immediata i accessible, va ser escrita (talment com la de Montpeller o de Mèxic) amb la voluntat ben clara de ser testimoni d'«un temps, d'un país» (com canta Raimon), tot donant per descomptat que, en els temps que escrivia, les possibilitats d'accés i difusió de la història catalana recent eren escasses, talment com incertes eren les probabilitats d'una publicació més o menys immediata d'aquests textos.

Aquests dietaris donen compte, també, de la continuïtat en el temps del procés històric recent de Catalunya, dues realitats plenament viscuades per Bladé: la de la República, guerra i exili (amb referències constants a les seves pàgines) i la del lent esforç de redreçament que esclatà els anys seixanta, just quan ell tornava a posar els peus al país. Per reconstruir la història d'aquest redreçament fora de l'àmbit barceloní, és a dir, per saber, amb noms i fets, les realitzacions culturals i patriòtiques que es dugueren a terme arreu de les nostres terres, sobretot en els anys que Bladé hi intervingué (a partir del seu retorn, el 1961), la quantitat d'informació aportada és absolutament imprescindible.

En aquells anys marcats per la resistència cultural i política, per l'unitarisme popular, pel voluntarisme econòmic i pel desig de crear una societat catalana completament renovada, Bladé, des de Tarragona (amb constants contactes amb la resta de Catalunya) i des de Benissanet (tot contribuint a la consciència cultural i civil del conjunt de les Terres de l'Ebre, el seu àmbit natural de referència), participa activament d'aquest moviment renaixent (antifranquista, esquerrà i catalanista) que es va forjant quan ell retorna al país.

Els anys d'exili —vint-i-dos en total— van ser llargs i durs de passar, i així ho fa saber en aquests i altres llibres, en la seva extensa correspondència, que hem tingut ocasió d'examinar, i en les converses familiars i amb els amics, però la joia del retorn (amb totes les salvaguardes que fan al cas) l'impel·leix encara més a dedicar-se, com deia, a «la joia de narrar», a reincorporar-se al combat de la catalanitat, trencat brutalment el 1939, i a refer els vincles amb els supervivents del mateix naufragi que ell patí.

Aquests dos primers volums de *Viure a Tarragona*, per tant, són el memoràndum del seu retrobament amb el paisatge català, i particularment amb el del «país natal» de la Ribera d'Ebre, un paisatge físic que ell no destria de l'ànima humana que conté (i que Bladé va conèixer en plenitud durant la seva juvenesa), per més que sàpiga i vegi que el franquisme ha posat una mordassa estructural sobre aquest esperit popular.

Només revisant la gran quantitat de noms citats en aquests dos primers volums, hom pot adonar-se de les relacions directes o a través de lectures que l'autor ha pogut reunir al llarg de les distintes fases del seu periple humà: Benissanet, Móra, Gandesa, Tortosa, Barcelona, Montserrat (convertit en hospital de guerra), Perpinyà, París, Montpeller i Ciutat de Mèxic.

Només una voluntat a prova de tot pot explicar aquesta obsessió —no pas malaltissa, sinó ben saludable— per salvar la memòria de tanta gent, per tractar-la amb tanta elegància i justesa i, en definitiva, per expiar els possibles o segurs moments de debilitat, covardia, malícia o enviliment d'alguns, víctimes tots —i molt més les capes populars— de les atrocitats d'una guerra declarada pels sectors més reaccionaris.

És significatiu, de tota manera, que aquests *Fulls d'un dietari* comencin el 1966, cinc anys després de la tornada definitiva, que és el temps que Bladé devia considerar suficient per deixar de sentir-se —com ell mateix deia— «exiliat en la pròpia terra». Durant aquell quinquenni de silenci exterior escriu la seva sèrie per als Episodis de la Història, de Dalmau Editor i, també, des de Barcelona (on assisteix a la tertúlia del Tèrminus, amb Rafael Tasis i altres escriptors i periodistes, alguns exiliats com ell), la revista *Serra d'Or* (gràcies a la recerca continuada d'Albert Manent en el món de la literatura catalana a l'exili, que donarà lloc, el

1976, al llibre del mateix títol) s'obre, el 1963 i el 1965, als autors que escriuen des de les comarques i dedica, el segon d'aquests anys, un ampli número a la regió de l'Ebre, amb col·laboració seva per donar compte de la cultura catalana al sud del país entre 1900 i 1939, la que ell va viure.

Bladé restableix els llaços amb la gent de la seva generació —l'esmentat Tasis (fonamental per a la publicació de la biografia de Pujols a Pòrtic), el montblanquí Josep M. Poblet (dirigent d'ERC, exiliat un temps a Mèxic) o el figuerenc Alexandre Deulofeu, entre tants— i en fa de nous (gràcies als contactes de Manent) amb gent de l'interior que començà a actuar i escriure durant la postguerra, com el tarragoní Josep A. Baixeras, el reusenc Xavier Amorós o l'asconenc Carmel Biarnés, paisà seu de la Ribera d'Ebre.

Si a Tarragona manté tertúlia amb l'impressor i bibliògraf Virgili i Sanromà i altres erudits i resistents catalanistes, associats en els grups citats, i assegura la seva presència editorial barcelonina, amb l'editor Rafael Dalmau, amb Josep Fornas i Rafael Tasis (Pòrtic), Albert Manent (*Serra d'Or*) i periodistes del seu temps, com Sempronio, Joaquim Ventalló i Josep M. Lladó (relacionats amb *Tele-estel*), al petit poble natal, Benissanet, la seva situació personal (i el que ell representa com a provinent dels anys republicans), com es pot suposar, és delicada i rep el menyspreu dels jerarques locals —només acollit políticament per la família de Robert Cot (1920-2009).

Tot aquest moviment de gent i de situacions (viatges per conferències a Lleida, Balaguer —on es retroba amb Josep Carner-Ribalta, home de Macià a Prats de Molló (1926)— o a Figueres —amb Deulofeu, company d'exili a Montpeller—, a Tarragona, per descomptat, i a Reus, entre tantes altres ciutats i petits pobles) queda ben reflectit en els dietaris tarragonins, que compendien —a manera de cartes als lectors— el seu conjunt vital: records dels temps juvençans, referències als seus exilis, les peripècies familiars, l'espera del retorn i, un cop aquest arribat, la reincorporació, com a soldat d'infanteria, en la recuperació democràtica i catalana del país.

Important conjunt memorialístic (en altres ocasions hem parlat de la similitud amb els de Pla, Serrahima o Gaziel), amb *Viure a Tarragona* Bladé mostra i demostra com la vitalitat cultural i política, a mitjans

dels anys seixanta, abraçava un ampli radi d'acció, més enllà del nucli central de Barcelona.

Aquests llibres, en general, són un cant als llocs, les persones, les idees i els fets que estima: la ciutat de Tarragona hi és evocada amb una vibració especial, a partir de dos viatges que té en el record (el primer el 1914 i el segon, el 1956, en el retorn temporal a Catalunya, recollit al llibre *Viatge a l'esperança*, publicat a Pòrtic el 1973); les persones de les quals parla són a centenars, producte d'una vida política i literària lliurada als ideals republicans, humanistes i catalanistes, fonamentats en les grans aspiracions de la llibertat responsable i la justícia social i, en el terreny personal, en l'amor a la família, als amics, als llibres i a les geografies físiques i humanes més populars.

Entre aquestes —ja no cal dir-ho— la de la seva Ribera i el poble natal, des d'on escriu, els estius, com monjo a la seva cel·la, vora els arbres i les plantes del jardí familiar, que mira de fer créixer com a home del camp del qual prové.

En aquesta torre —que va fer construir el 1926 el seu sogre i que ja forma part de la ruta literària dedicada a Bladé per l'Associació Cultural que porta el seu nom a Benissanet—, vaig conèixer-lo un dia d'agost de 1971 (presentats que fórem pel seu amic d'Ascó, Carmel Biarnés), just a l'època que escrivia el segon d'aquests dietaris, que, després de la primera edició, el 1986, torna a publicar-se, amb l'encapçalament —tan emotiu per a mi, com els de la resta de volums d'aquesta *Obra completa*— d'aquests quatre mots proemials.

XAVIER GARCIA

VIURE A TARRAGONA
Fulls d'un dietari, 1966-1969

PRESENTACIÓ (a la primera edició)

Per bé que Artur Bladé i Desumvila, l'autor d'aquesta obra, no sigui un desconegut a Tarragona, i menys encara entre els lectors habituals de les publicacions del nostre Institut, no resultarà de més donar una idea de la seva vida i de la seva obra. Va néixer a Benissanet (Ribera d'Ebre) el 2 de març de 1907. Fill i nét de pagesos (petits propietaris). Ensinistrat per l'avi matern, home de llibres, secretari del poble, Bladé col·laborà aviat en diverses publicacions comarcals (*El Llamp*, de Gandesa, *La Riuada*, de Móra d'Ebre) i, més tard, barcelonines. L'any 1931 va casar-se amb Cinta Font i Margalef, també benissanetana, que li donà un fill, Artur. Amb la República fou funcionari de la Generalitat. Mobilitzat amb la seva lleva, serví a Sanitat de Guerra. I el 1939 passà, exiliat, a França. Admès a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller, estudià a la Facultat de Lletres, i es relacionà amb gent tan destacada com Pompeu Fabra, Carles Riba, Francesc Pujols, etc. La muller i el fill se li reuniren després de caminar seixanta quilòmetres i d'haver passat clandestinament la frontera. Van poder embarcar vers Mèxic el 1942. A la capital mexicana, Bladé exercí el periodisme sense deixar de col·laborar en revistes catalanes (*La Nostra Revista*, *Pont Blau*, etc.). Guanyà premis en els Jocs Florals. Fou un exili de vint anys. En aquest temps, el seu fill enllestí la carrera de químic biòleg i es doctorà en ciències químiques als Estats Units. Es repatriaren en 1961. El fill, casat amb una biòloga mexicana, treballa a Barcelona.

Fins ara, Bladé ha publicat les obres següents: *Geografia espiritual de Catalunya* (Premi Concepció Rabell), Costa-Amich, Editor, Mèxic, 1944; *Benissanet* (Premi Cultura Catalana), Avel·lí Artís, Editor, Mèxic, 1953; *Crònica del país natal*, Editorial Selecta, Barcelona, 1958; *Contribució a la biografia de Mestre Fabra*, Rafael Dalmau, Editor, Barcelona, 1965; *Felibres i catalans*, Dalmau, 1964; *Montpeller català*, Dalmau, 1965; *El castell de Miravet*, Dalmau, 1966; *El prior Penna*, Dalmau, 1966; *Francesc Pujols per ell mateix*, Editorial Pòrtic, Barcelona, 1967; *Pompeu Fabra. Biografia essencial*, Pòrtic, 1968 (Premi del Centenari, Jocs Florals 1968); *Els setges de Gandesa i del castell de Móra d'Ebre*, Dalmau, 1970; *Els treballs i els dies d'un poble de l'Ebre català* (versió de *Benissanet*), Pòrtic, 1970; *El senyor Moragas, «Moraguetes»*, Pòrtic, 1970; *Gent de la Ribera d'Ebre. Artesans, pagesos, rodaires...*, Pòrtic, 1971; *Viatge a l'esperança. Impressions d'un viatge a la nostra terra l'any 1956*, Pòrtic, 1973; *L'exiliada. Dietari de l'exili, 1939-1940*, Pòrtic, 1976; *La vida d'un català excepcional. Antoni Terré, de Móra d'Ebre*, Pòrtic, 1978; *El meu Rovira i Virgili*, Editorial Teide, Barcelona, 1981; *Guia de Benissanet* (Els Llibres de la Medusa, 12), Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Tarragona, 1982.

PRÒLEG DE L'AUTOR (a la primera edició)

Aquests «fulls» han estat arrancats, com qui diu, d'un conjunt més vast, pel fet que la vida de l'autor no s'escola única a Tarragona. I allí on s'està (principalment a Benissanet, el seu poble natal) enregistra també tot el que li sembla. És una vella mania. Resten així mateix fora d'aquest recull, moltes notes de caràcter familiar (per bé que ací n'hi ha), impressions de lectura, d'algun viatge, etc. El lector s'adonarà de seguida dels espais de temps que separen, sovint, una data de l'altra.

La literatura, diguem-ne *de dietari*, com els llibres de memòries i de records, no s'han prodigat gaire a Catalunya, particularment abans de la darrera —fins ara— guerra civil. Fa l'efecte que els escriptors catalans sentien el pudor d'escriure els seus *souvenirs d'egotisme*, com diria Stendhal. O bé consideraven que aquesta mena de literatura ancorada forçosament en la realitat quotidiana, gairebé sempre banal, era de poc valor al costat de la imaginativa, o de creació com també se'n diu (novel·la, poesia, conte...). Però en reprendre la producció literària en català, després dels quaranta anys de persecució i de censura, hi ha hagut una modificació de criteris i s'ha tingut en compte la vàlua dels testimoniatges referits als anys tràgics, i també al drama dels qui no van tenir cap altre remei que exiliar-se per salvar la vida o, almenys, la llibertat. S'ha comprès que es tractava d'una realitat superior de vegades a la fantasia, sense oblidar que portar-la al paper, equivalia a facilitar la tasca als historiadors d'avui i els la facilitaria als de demà. Una possible objecció seria que l'esmentada vàlua depèn, en bona part, de la catego-

ria intel·lectual del dietarista o memorialista. És evident, però no s'ha de privar de provar sort, per dir-ho així, al lletraferit o a qualsevulla que amb un mínim de dots d'observació d'allò que veu o li passa, s'entesta a portar-ho al paper. És el cas, modèstia a part, de qui això escriu, que ha sentit des de molt jove la joia de narrar, bé o malament, de paraula i per escrit, així com la de donar forma, diguem-ne literària, als pensaments. De vegades, una de les millors maneres de saber, més o menys, allò que un pensa, consisteix a escriure-ho. Un tan gran escriptor com Antoni Rovira i Virgili va dir, en certa ocasió, que el pensament pot adoptar tres estats comparables als de la matèria. Si no s'exterioritza, el pensament és com l'estat gasós; quan s'expressa en llenguatge parlat, esdevé com un líquid, i, un cop escrit, es torna sòlid.

Tornant al que anàvem, pot dir-se que un dietari respon gairebé sempre a una necessitat (la qual cosa no vol dir obligació) filla d'una mena d'instint (no tothom el sent): l'instint de lluitar contra l'oblit (que és com dir contra la mort) i deixar un rastre més o menys durador, que això és aleatori, perquè l'essencial és lluitar, és a dir, escriure. Escriure fins i tot sense saber si allò que un escriu serà publicat. Aquest desinterès és la pedra de toc del vocacional de la lletra escrita. I també el signant se'l pot atribuir pel fet d'haver escrit molts fulls —fulls de tota mena— independentment de la idea de publicar-los. Aquests mateixos, per exemple, que ara el lector té a les mans, els quals, si es publiquen, serà gràcies als bons oficis del benmereixent Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, deferència que no cal dir com s'agraeix.

Una altra cosa que també es pot dir és que la literatura *dietarista* té relació amb el gènere epistolar. És un acte de llibertat —com el fet d'escriure una carta àdhuc en l'escollida del dia, de l'hora i del tema. En un cas i en l'altre, és aconsellable que l'estil sigui espontani i sens gaires retocs, perquè només així aconseguix, de vegades, aquella frescor de «paraula viva» que era l'ideal de Maragall. Ara bé, escriure amb espontaneïtat sembla fàcil i no ho és gaire. Com no ho és tampoc saber, a primer cop d'ull, si allò que un escriu «tal como raja» té algun interès —encara que l'autor pensi en un hipotètic lector poc exigent— o bé és un plom o una puerilitat. En tot cas, «l'esborra i esborra», o, si es vol, «l'esmena i esmena» d'Horaci, no és aplicable als dietaris, almenys si un

els vol com hem dit abans. D'altra banda, cal tenir en compte que la majoria dels actes diaris «enregistrables» són mediocres —com mediocre és, per regla general, la vida. Ho diu molt bé Jean-Paul Sartre en la seva obra *Les carnets de la drôle de guerre*¹ publicada, pòstumament, no fa gaire: «Un dietari és una feina, una humil feina quotidiana i és així, amb humilitat, com cal llegir-lo.»

I com que l'home —i la dona—, diguin el que vulguin, no pot viure sense il·lusions, constatem, finalment, que tal com deia Josep Carner parlant del tedi, un dietari és un filtre «per allargar la nostra vida inútil», o sigui que crea aquesta il·lusió veritablement irrenunciable. Que consti a tall de justificació d'un intent de curar-se en salut.

A. B. i D.

Tarragona, desembre del 1983

¹ Gallimard, París, 1983.

UNS DIES A TARRAGONA

A la meva padrina de fonts, als seus fills i altres parents tarragonins, en testimoniatge d'afecte i d'agraïment.

La primera vegada que vaig anar, de petit, a Tarragona,² em va semblar la flor de la terra.³ Hi havia uns cotxes de cavalls, amb cascavells, més bonics que els automòbils d'ara. La vista de la mar, des del Balcó de la Mediterrània, em va fer una impressió inoblidable; i d'aquella hora ençà mai no he pogut pensar en la mar de Tarragona sense experimentar un sentiment molt proper al de la felicitat. No cal dir que, de noi i de jove, vaig tornar a Tarragona una infinitat de vegades. I era escrit que l'havia de reveure, en la maduresa, i que tampoc no m'havia de decebre, malgrat tot...

² Aquesta crònica és el resum d'unes notes recollides des de les acaballes de juliol fins a mitjan agost del 1956. Així van formar un capítol de l'obra *Impressions d'un viatge a Catalunya*, guanyadora del premi Concepció Rabell en els Jocs Florals del 1958, celebrats a la ciutat de Mendoza (República Argentina). El llibre fou publicat en 1973 per l'Editorial Pòrtic de Barcelona amb el títol de *Viatge a l'esperança*. Hem pensat que «Uns dies a Tarragona», com a tal crònica, pot servir molt bé d'introducció al Dietari del mateix autor.

³ Va portar-m'hi el meu avi matern, aquell senyor Enric Desumvila, secretari de Benissanet, a qui dec tots els goigs de la meva noiesa.

Malgrat tot, perquè tothom sap que la contemplació, quan ja tenim un feix d'anys, de les coses que havíem vist d'infants, és, molt sovint, causa de desencís; però no pas sempre. Fins i tot aquest cop del qual parlo, en donar el primer tomb per la Rambla de Tarragona, la joia em va sorprendre. Els arbres eren esporgats de poc i a les altes corones, les fulles, traspassades pels raigs del sol, clarejaven. Feia un dia daurat com un paller, amb un pensament de mestral que passava molt alt, camí de l'Àfrica. La llum (aquesta llum que desespera els pintors i ha fet tornar de plata, per una banda, les fulles dels olivers) tesava l'aire sec i Tarragona vibrava com una arpa.

Ara, la Rambla és una mica més llarga que la de la meva juvenesa. En la prolongació actual, hi ha un jardí arrodonit, amb un llac amb flors d'aigua i un pontet de pedra d'un arc molt dolç. Al llarg del passeig s'alcen tres monuments i tots tres són d'una gran bellesa: la Font Continental (obra de Viladomat) amb quatre dolls, el grup dels Màrtirs de la Independència i l'estàtua de Roger de Llúria, al capdamunt, ja a la vista de la mar, tal com cal tractant-se d'un almirall. El jardí «japonès» i la Font dels Quatre Continents són coses noves i, amb tot, em va estranyar més de retrobar-hi la «matrona i els herois defallents» de Julio Antonio. La figura de l'adolescent nu havia provocat les ires de segons qui i era de creure que els mateixos irats elements haurien aconseguit de fer portar el monument a les golfes del museu. Sortosament, a dir de la gent, les autoritats municipals tenen criteri i han respectat no solament el patètic conjunt escultural, sinó també, en bona part, l'obra feta, o projectada, pels consistoris que va presidir el senyor Pere Lloret, de bon record; així, per exemple, la construcció del passeig Arqueològic, la restauració de l'amfiteatre romà ran de mar o ben poc se'n manca, i la continuació del passeig dit, un temps, «de les Palmeres». Ara, aquest passeig, sense palmeres, trenca, per dir-ho així, la carretera de Barcelona i puja, esglaonat, per davant del Palau d'August (un temps «Castell de Pilat») que ja no serveix de presó i és destinat a formar una part del nou gran museu immediat. Les pedres del vell pretori, tan sinistres un quart de segle enrere, semblen haver-se entendrit. Més amunt hi ha unes pèrgoles amb jardinetes i bancs de pedra arrezerats on es descansa divinament

bé, de cara a l'ampla mar. En realitat, és un altre «Balcó», un mirador més íntim que el de la Rambla i encara més alt.

Després de la Rambla, en l'ordre de les meves preferències, em va plaure de passejar per la plaça de la Font, a la vista dels palaus de l'Ajuntament i de la Diputació, ben coneguts, i on hi ha també la fonda Verdú, més antiga que jo, així com un parell, o tres, de bars populars des dels quals m'era fàcil de veure passar els negres i brillants cotxes oficials. No sé qui són —els qui ara manen— ni el grau de llur popularitat. Suposo que es preocupen no solament de l'administració, sinó també dels afers culturals de la ciutat. La cosa no deu oferir gaires dificultats ara que —lloats sien els déus!— la vibració política ni la crítica ídem no ensordeixen ningú i quan molts, escarmentats, han optat per la pau, la tranquil·litat i els bons aliments. Però també és cert que els extrems es toquen i que potser valdria més no exagerar.

La plaça de la Font, veritable rovell de l'ou en el sentit esmentat, ho és també urbanísticament. Situats allí, podem anar en quatre passes al carrer Major, que mena a la Seu, o al de Cavallers, el de les belles cases pairals, o al de la Nau, on va viure el savi Schulten, i a un altre d'empedrat amb palets de riu, vora el Call laberíntic, que dona a unes restes d'ògora miraculosament dempeus. Un altre carrer de Tarragona que em va commoure és aquell que tot i ésser molt cèntric, sembla de llogarret per les seves cases humils i pel fet de no tenir altre paviment que el de la terra natural on l'aigua fa tolls i els vells prenen la fresca, a l'estiu, davant les portes sense brancals. És un carrer que només té cases en un costat i sembla que no pugui pertànyer a una ciutat com aquesta en què, dintre una àrea relativament petita, hi ha tants llocs eminents, tantes pedres artístiques, tants indrets històrics... Però *pas d'histoires* —encara que aquesta expressió, que orelles catalanes van sentir pronunciar, per mala sort, hagi esdevingut també històrica. El cert és que en retornar de les Amèriques, i en passejar entre aquestes muralles, al peu d'aquests arcs, sobre aquestes llambordes mil·lenàries, se us acut de pensar en la dita tan nostra, i tan veritable en aquest cas: «Això és bo i no perd!» Ans al contrari, els dits dels segles que s'han escolat (que és com dir els dits del vent, del sol i de les pluges, del ras i la serena) han polit les velles pedres i han augmentat llur prestigi. Elles marquen la força del poble

ibèric, traginador dels blocs ciclopis (diuen), la plenitud del món romà i la seva fi, terrassat pels bàrbars... Una fi, però, que, amb el cristianisme, va significar un renaixement, sobretot amb els nostres comtes i comtes reis que van alçar llurs bastides sobre els fonaments incommovibles. Tot és encara visible a l'esmentat passeig, on cal anar a la caiguda de la tarda, quan la llum s'ablaneix i l'aire bressola la punta dels xiprers i s'adorm als merlets de la Torre de l'Arquebisbe.

Un gran poeta, Jean Moréas, ha dit que el lleuger i, alhora, greu balanceig de les cimes dels xiprers «és un signe d'entesa que ens adreça el no-res perquè restem tranquils». És la frase d'un incrèdul. Però té sentit a Tarragona, on tantes cultures han passat, i més que més en aquest passeig. Ací, de tant en tant, s'alcen columnes trencades per dalt de les quals, si bé no suporten més que el pes de l'aire, semblen dents que roseguen el temps que res no perdona. Ací s'alça també el «Cèsar» de bronze que Mussolini regalà a Tarragona quan el *Duce* imitava la figura del bronze que regalava. Qui li havia de dir que a ell ja el sotjava una fi ingloriosa! I tot per aspirar a la glòria; és a dir, per no haver sabut restar tranquil.

Hi ha, pel bell passeig tarragoní, un camí de ronda, amb garites i canons de la guerra del Francès, on seuen els enamorats, de cara al sol morent, pensant potser que l'amor és més fort que la mort. Il·lusions!

Hi ha també raconades ombrívoles amb mates d'arbustos odorants, i viaranys que surten als replans, sense sortida, dels ben plaçats baluards, en tant que bons miradors, des dels quals la vista no es cansa de rel·lucar. Per aquesta banda, en efecte, d'esquena a les muralles, el paisatge és com un llibre d'imatges de totes les bel·leses de la natura —de la «petita natura», es podria dir, com es diu «petita història» sense deix pejoratiu de cap mena i més aviat en sentit afectiu. Entre pujols, vallades, camins i ribassos, el signe del treball (quin descans per als desvagats!) pren la forma de bancals —amb oliveres i ametllers—, de marges, de masets i fins d'una ermita encimbellada. Les cases i els xalets, ací i allà, canvien de color d'acord amb les variacions de la llum crepuscular. Són les cases on seria plaent de viure cent anys, car, què representa un segle a Tarragona?

ÍNDEX

Introducció, *per Xavier Garcia* 5

VIURE A TARRAGONA. FULLS D'UN DIETARI, 1966-1969

Presentació (a la primera edició)	15
Pròleg de l'autor (a la primera edició)	17
Uns dies a Tarragona.....	21
Any 1966	35
Any 1967	71
Any 1968	93
Any 1969	167

VIURE A TARRAGONA. FULLS D'UN DIETARI, 1970-1971

Paraules preliminars.....	229
Any 1970	233
Any 1971	351

